

Moravië

Tsjechië

Albert Gielen

Colofon

Moravië

© 2017 Odyssee Reisgidsen, Culemborg

© 2017 Albert Gielen, Praag

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Auteur: Albert Gielen

Serieredactie: Bartho Hendriksen en Leo Platvoet

Foto's: Albert Gielen tenzij anders vermeld

Over de auteur

Albert Gielen woont sinds 2006 in Praag. Hij publiceert regelmatig over Praag en Tsjechië. Verder is hij in Praag actief als gids. Hij schreef ook de gidsen *Bohemen* en de *Mooiste tramroute van Praag* voor Odyssee.

Odyssee Reisgidsen

Odyssee Reisgidsen levert zijn titels als paperback of als e-book. Paperbacks zijn verkrijgbaar bij de (reis)boekhandel in Nederland en Vlaanderen, via Bol.com of de Odyssee-website. De e-books zijn alleen verkrijgbaar via de Odyssee-website. Daarbij kan de reiziger zijn of haar eigen gids samenstellen.

Uiteraard proberen wij de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk te houden. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen. Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Odyssee zoekt auteurs

Naar Extremadura, Moldavië of een andere onbekende bestemming aan de randen van Europa of de wereld geweest? En je wilt je bevindingen op papier zetten? Odyssee zoekt de uithoeken van Europa op. Meer informatie: www.odyssee-reisgidsen.nl.

Prijsklassen accommodatie (tweepersoonskamer, hoogseizoen)

€ = tot 40 euro

€€ = tussen 40 en 80 euro

€€€ = tussen 80 en 120 euro

€€€€ = boven de 120 euro

Volg Odyssee op Twitter en Facebook

www.odyssee-reisgidsen.nl | info@odyssee-reisgidsen.nl

Foto omslag paperback: zicht op Brno. © Czech Tourism

Foto titelpagina: Brno-Petrus- en Pauluskathedraal in Brno

Foto pag. 5: Jihlava. © Czech Tourism

ISBN 978-94-6123-048-5

Voorwoord

Het in het oosten van Tsjechië gelegen Moravië valt uiteen in een noordelijke en zuidelijk deel. Het gebied is overwegend landelijk van karakter met een paar grote steden. Dat zijn op de eerste plaats Brno, gevolgd door Olomouc en de industriestad Ostrava. Het dunbevolkte gebied heeft een afwisselend landschap: van ruig tot lieflijk. Moravië bracht wereldberoemde zonen voort: de componisten Gustav Mahler en Leoš Janáček, president T.G. Masaryk, pedagoog Comenius en psychiater Sigmund Freud. Moravië is ook bekend om de wijnen en tal van andere agrarische producten. De hoge adel wist het oosten eveneens te waarderen en bouwde er hun meest uitzinnige landgoederen. Natuur en cultuur in Moravië stralen het uit: hier is het goede leven.

Veel lees- en reisplezier,
Albert Gielen

Tips

Uiteraard houdt Odyssee zich aanbevolen voor reacties van kritische lezers. Zijn er foutieve vermeldingen, wijzigingen in openingstijden, prijzen en dienstregelingen in deze gids? Laat het ons weten! Of heb je tips over hotels, pensions, campings en dergelijke? Ook dat horen we graag! Stuur een email naar: info@odyssee-reisgidsen.nl.

Inhoudsopgave

Zuid-Moravië van streek tot streek

Zuid-Moravië **7**

Noord-Moravië van streek tot streek

Noord-Moravië **47**

Achtergrondinformatie

Landschap en bevolking **68**

Geschiedenis van Tsjechië in het kort **69**

Praktische tips en informatie

Reizen naar Tsjechië **72**

Reizen binnen Tsjechië **73**

Overnachten **75**

Eten en drinken **76**

Praktisch ABC **77**

Woordenlijst **82**

Wie is wie **86**

Begrippenlijst **88**

Kaders

Zachariáš z Hradec **24**

Een transcendente ervaring **26**

Het labyrint onder Jihlava **27**

Jan Santini **32**

Comenius **39**

Batá & Zlín **41**

Veranderende straatnamen **50**

Silezië **58**

Walachen **67**

Zuid-Moravië

Zuid-Moravië

Zuid-Moravië (Jihomoravský) laat zich moeilijk in één zin karakteriseren: daarvoor is deze grootste provincie van Tsjechië te afwisselend (1,2 miljoen inw., 15.028 km²). Het centrale deel wordt in beslag genomen door de vruchtbare, maar saaie Hanávlakte, waarin echter een van de mooiste steden ligt: Kroměříž. In het zuiden van de provincie ligt de levendige en veelzijdige hoofdstad Brno, met in de nabije omgeving tal van uiteenlopende bezienswaardigheden, zoals de druipsteengrotten van de Moravský kras, het klooster in Předklášteří en het kasteel in Pernštejn. Aan de zuidkant grenzen Oostenrijk en Slowakije aan Moravië. Stadjes als Mikulov, Znojmo en Slavonice profiteren van Oostenrijkse dagjesmensen, zonder aan karakterloosheid ten onder te gaan. In dit vruchtbare grensgebied, waar de Dyje meandert, liggen ook enkele indrukwekkende kastelen bij Valtice, Vranov en Bitov. Veel bezoekers trekt Telč, dat een uniek stadsplein bezit. Zeer de moeite waard is het kloostercomplex in Žďár nad Sázavou, met een groot boekenmuseum, en de vlakbijgelegen kerk, een pronkjuweel van architect Santini.

De grens met Slowakije wordt gevormd door het zeer aantrekkelijke heuvel-landschap van de Bílé Karpaty, waar nog veel onbedorvens te ontdekken valt. Wie nog meer afwisseling wil kan terecht in het bedevaartsoord Velehrad, het centrum van de Batá schoenindustrie Zlín en de geboorteplaats van Comenius, Uherský Brod, dat aan zijn beroemde zoon een museum heeft gewijd dat qua opzet zijn gelijke niet kent.

Brno

Brno (380.000 inw.) ligt op de plek waar twee rivieren, de Svatka en de Svitava, samenkomen. Voor de Tweede Wereldoorlog was Brno de belangrijkste industriestad van Tsjechoslowakije. De stad produceert nog steeds veel producten (textiel, metaal en voedingsmiddelen), biedt onderdak aan talloze handelsbeurzen, maar heeft ook vele andere gezichten (cultuur, wetenschap, architectuur, jaarbeurzen, toerisme) en is daarmee het vitale hart van Moravië.

Geschiedenis

Brno wordt voor het eerst in de 9de eeuw genoemd. In de 10de eeuw was er op de Špilberk al een versterkte burcht. Tot de 14de eeuw bleef de plaats onbelangrijk, daarna nam ze in betekenis toe. Brno heeft met wisselend succes zware belegeringen ondergaan: in 1428 door de hussieten, in 1645 door de Zweden, in 1663 door de Turken, in 1809 door de Fransen, in 1866 door de Habsburgers.

Ten gevolge van de mijnbouw en de schapenteelt in de omgeving begon de industriële expansie al aan het eind van de 18de eeuw. Wol, kolen en machines vormden de aanzet tot de oprichting van vele textielfabrieken, waar tienduizenden arbeiders werkten. Brno kreeg de reputatie van 'het Boheemse Manchester'. Ook de machine- en wapenindustrie groeide snel in omvang.

Na het slechten van de stadsmuren in 1860 werd het middeleeuwse centrum een eiland, omgeven door brede ringwegen en door een stadsuitbreiding met monumentale gebouwen als de opera, het station, kazernes, overheidsgebouwen en scholen. Daartussen woonde de rijke burgerij. De nieuwe middenklasse trok zich na 1900 in toenemende mate terug in tuinsteden aan de rand.

De oude arbeiderswijken lagen achter het station, daar is de laatste jaren veel afgebroken. Ook het oude centrum heeft zijn tol betaald. Tot 1900 is er veel afgebroken, waarna in het begin van deze eeuw veel nieuwbouw verrees in neostijlen en Jugendstil. Daarom heeft Brno veel meer jonge dan oude monumenten.

Omstreeks 1900 waren twee op de drie inwoners van Brunn Duitstalig. In de nieuwe buitenwijken woonden vooral Tsjechen. Na 1918 werd Brno meer dan daarvoor een Tsjechische stad, en werd het bestuurd door sociaal-democraten. Tussen 1920 en 1940 was Brno het centrum van moderne bouwkunst in Midden-Europa. Hier bevruchtten Bauhaus, de Stijl en het constructivisme van de jonge Sovjet-Unie elkaar. Getalenteerde architecten, ontwerpers en meubelfabrikanten gaven de Tsjechische architectuur en design met het functionalisme een eigen gezicht. Mies van der Rohe en Le Corbusier bezochten de stad en lieten zich erdoor inspireren. Bekende Nederlandse architecten als Berlage, Oud en Stam gingen er op excursie en gaven er lezingen.

Warenhuizen, winkels, bioscopen, hotels, scholen, bankgebouwen, villa's en flatwijken verreesen in deze stijl en sierden het toenmalige Brno. De functionaristen geloofden in techniek en industrie en gebruikten veel beton en glas. Er werd sober en praktisch gebouwd, in strakke lijnen, licht en ruim, en alles werd smetteloos witgepleisterd.

Na 1948 moest het functionalisme plaatsmaken voor de communistische eenheidsbouw, die heerste van Wladiwostok tot Plzeň. Dat is nu voorbij. Het Tsjechoslowaakse paviljoen voor de wereldtentoonstelling die in 1992 in Sevilla gehouden werd, is weer sterk beïnvloed door het functionalisme.

Brno was na Praag het belangrijkste centrum van dissidente activiteiten. Het had illegale drukkerijen, een ondergrondse pers en een mobiele universiteit met ont-

slagen docenten, die lezingen gaven in huiskamers.

Na een periode van zware water- en luchtvervuiling door de chemische industrie is de stad een nieuwe fase ingegaan en profileert het zich op gebieden als cultuur, handel en wetenschap.

Rond náměstí Svobody

Náměstí Svobody nr. 10

Brno heeft een vrij klein centrum, gelegen aan de voet van de *Špilberk* (283 m) en omgeven door een ringweg, waar alle grote wegen op uitkomen. Een deel van het centrum is voetgangersgebied, waarvan het *Náměstí Svobody* (Vrijheidsplein) het middelpunt is. Op nummer 17 staat het renaissancehuis van koopman Schwarz uit 1596; de gevel toont pastorale tafereelen. Er tegenover trekt nummer 10 sterk de aandacht: een monumentaal pand uit 1901 met vier kariatiden: woest uitzierende mannen die een dragende functie hebben. Een nog steeds modern ogend functionalistisch hoogstandje is het gebouw van de Komerční Banka (1929-1930) met zijn regelmatig afwisselende groene en glazen voorkant. Het werd ontworpen door B. Fuchs en A. Wiesner. Op het plein wordt geflaneerd van de ene naar de andere winkelstraat.

De *Česká* is een verkeersvrije winkelstraat en telt enkele cafés, zoals *Stopka* (nr. 5), met een zwaar bewerkte gevel. *Hotel Avion* (nr. 20) wordt vaak in architectuurhandboeken afgebeeld: het in 1928 in functionele stijl gebouwde hotel is smal en diep.

Op de hoek van de *Koblišná* en het náměstí Svobody staat **Palác Šlechtíčen**, dat onderdeel uitmaakt van het Moravisch museum en in een voormalig meisjesinternaat is gehuisvest. In het pand zijn verschillende tentoonstellingen te bezoeken waarvoor afzonderlijk een kaartje gekocht kan worden. Het meest de moeite waard zijn de begane grond en de kapel. Schuin tegenover op nummer 4 verbleef blijkens een gedenkplaat Mozart in 1767-1768. In de gang is in enkele vitrines

informatie te vinden over de architectuur die zo kenmerkend voor Brno is: het functionalisme. Een goed voorbeeld hiervan ligt aan het eind op nummer 24: een warenhuis, dat haast uitsluitend uit glas is opgetrokken. Het is in 1930 door architect V. Karfík als Batá-warenhuis gebouwd. De Koblížná eindigt bij het Mahentheater uit 1882, een weelderig bouwwerk waarvan de Weense architecten in de vorige eeuw in allerlei steden kopieën bouwden. Dit was de eerste Europese schouwburg met elektrische verlichting.

Bij het marktje op de kop van de Koblížná leidt de Novobranská naar de enige stadspoort van de vijf die Brno ooit bezat, de **Měnínská brána**. Het is nu een onderdeel van het Stedelijk Museum, waar poppen tentoongesteld worden.

In de Minoritská bevindt zich op nummer 2 een mooie bierkelder, de *pivnice U tří knížat*. Tussen de nrs. 6 en 16 ligt een rij Sezession-panden die vanaf de eerste verdieping prachtig zijn gerestaureerd.

Palác Šlechtičen di 9-15 uur, wo-vr 9-17 uur, za, zo 13-18 uur • 60Kč • www.mzm.cz

Měnínská brána do-ma 10-18 uur • 60Kč • www.meninska-brana.cz

Masarykova

De belangrijkste winkelstraat is de *Masarykova* die het Náměstí Svobody met het station verbindt. En zoals in elke stad is de middenstand een fraai mengelmoeisje, zij het dat de veramerikanisering langzaam terrein wint. Het station is een Sezession-gebouw met sculpturen uit de vorige eeuw en wordt gerenoveerd. Naast het station staat het functionalistische postkantoor. Onder het station en de tunnel naar de perrons is een groot metro-achtig complex met winkels, tunnels en roltrappen. Van hier uit komt men in de achter het station gelegen wijk, de andere kant van de tunnel mondt uit in het centrum en het schuin tegenover het station gelegen Grand Hotel uit 1875 met een casino, een café en twee restaurants (waarvan één Chinees). Het café heeft een fraai interieur met veel donker hout en lampen in de vorm van kleine afzuigkapjes.

Kapucínské náměstí

Aan het *Kapucínské náměstí* staat het voormalige kapucijnenklooster, met een 17de-eeuwse kerk. In de crypte liggen mummies van monniken, nonnen en rijken die om gemummificeerd te worden het **Kapucijner klooster** een forse schenking moesten doen.

Onder het opwekkende *memento mori* (gedenk te sterven) daal je naar het griezelhol af. Bijzondere aandacht krijgt de eerste mummie: Baron Franz von Trenck. Deze diende in het Russische leger en vocht tegen de Turken. Vanwege ongedisciplineerd gedrag werd hij ter dood veroordeeld. Hij kreeg echter gratie, diende Oostenrijk en werd commandant van een soort speciale terreureenheid: het Pandurenregiment. Ze maakten het zo bont dat Von Trenck levenslang werd opgesloten in de gevangenis van Špilberk, waar hij overleed aan waterzucht. Maar ook na zijn dood kreeg hij geen rust: na enige tijd werd zijn schedel ontvreemd. De schedel die nu in de kist ligt is dus van een ander. Wel schedelloos is de mummie van de architect Mořič Grimm, die met zoon en vrouw een eigen nisje heeft. Er liggen tientallen mummies te kijk, omhuld met vergane kleren; van een aantal andere doden zijn botten en schedels op één hoop gegooid.